

SZIGETHY GÁBOR

Lapszemle XI.

kortársalgó



SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

Déry Tibor Kossuth-díjas magyar író okos ember volt. Kalmár László Kossuth- és Állami-díjas matematikus okos ember volt. Bóka László József Attila-díjas költő, író, irodalomtörténész okos ember volt.

A Szegeden megjelenő Tiszatáj 1948. szeptember-októberi számát olvasgatom, nem hiszek a szememnek: fent nevezett okos emberek elképesztő ostobaságokat, silány közhelyeket, korszínű hazugságokat írnak, szónokolnak, hirdetnek versben, útirajzban, politikai röpiratban.

Feje tetejére állt a világ?

Bóka László írásait a háború előtt rangos lapok – mások mellett a Nyugat, Magyar Csillag – közölték; tanulmányait, verseit Babits Mihály, Illyés Gyula ítélték közlésre méltónak, s most, 1948-ban – ez idő tájt Bóka László közoktatásügyi államtitkár! – így lelkendezik marxista hevületű *Öntik a szurkot* című zöngeményében:

*Foldják a tankörte utat,
nagy üstökben rotyog a kátrány.
Barna, félmeztelen parasztok
öntik a szurkot. Csodálatos látvány!*

O tempora! O mores! Micsoda idők! Micsoda erkölcsök! – jaidult kétezer évvel ezelőtt Rómában Cicero. Illyés Gyula igencsak elcsodálkozhatott Budapesten, amikor a Tiszatájban ezt a munkásmozgalmi rigmusnak is silány versikét olvasta. Aligha vizsgálhatta magát egy emlékezetében élő régen írott Bóka László-vers címével: *Talán Isten akarta* (Magyar Csillag, 1942. február 1.).

Kalmár László ez idő tájt elismert, Európa-rangú matematikus. Meghívják s lehetősége van – akkor ez politikai kiváltság! – Amszterdamba repülni a nemzetközi filozófuskongresszusra. Szemüvegébe, nem tudom, mikor s miért, sokdioptriás marxista lencsét illesztett: 1948-ban mindent azon keresztül lát, szemlél, ítél meg: „Hollandia egy nagy belterjes legelő... Az az ember érzése, grófi kastély parkjában van. Távoli szántóföldjéről bőségesen megkapja a gróf a paraszt verejtékes munkájával termelt értéktöbbletet, azt növeszti hát a parkjában, ami a szemének kedves.”

Tudós, kutató matematikus, városához hű szegedi polgár, jól érzi magát a kellemesen kulturált, európai országban: „A házak csinosak, tiszták: legtöbbje klinker-téglából épült, a tetőcserepek kerámia benyomását keltik. Mosni szokták a házak falát kívülről.” A számok sokunk számára titkos birodalmában jártas, jól tájékozódó professzor azt nem tudja (vagy nem meri?) eldönteni: szabad-e egyértelműen dicsérnie az *imperialista* Hollandiát. Az elismerés mellé odabiggyeszt egy nehezen értelmezhető mondatot: „Általában kínos a tisztaság és a rend.”

A tisztaság és a rend kínos? Miért?

Az újsütetű marxista tudós számára tehát a rend és a tisztaság is ellenszenves, ha azzal egy imperialista országban találkozunk, hiszen számára az a tisztaság és az a rend csupán a holland munkásosztály kizsákmányolásának *kínos* következménye, eredménye?

Elismeri: Hollandiában mindenkinek jut *elegendő* étel-miszer, de szigorú jegyrendszer van, míg nálunk, a szocializmust építő Hunniában az üzletekben minden, amit szem-száj megkíván, megvásárolható; még holland csokoládé is, ami egy amszterdami polgár számára elérhetetlen – akkor. Nem sokkal később Hollandiában megszűnt a jegyrendszer, nálunk bevezették. A hollandok kakaót ittak, mi *uzsonnaital* nevű, barna pöttyös zacskóban árult, Isten sem tudja, miből gyártott-kotyvasztott tejszínezőt.

„Kérdeztek az iskolák államosításáról is. Elmondtam, a protestáns egyházak békés megegyezés útján rendezték ezt a kérdést, a katolikus egyház magyarországi feje azonban nem ült le tárgyalni a kisgazdapárti kultuszminiszterrel.” Kalmár László nem tudta vagy nem akarta tudni: Ortutay Gyula hathatós kommunista segédlettel épp azért lett (lehetett!) 1947. március 14-én vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyházi iskolák államosítására nem hajlandó s ezért rangjáról, hivataláról lemondó Keresztury Dezső helyett, mert Keresztury Dezső miniszter úrral szemben Ortutay miniszter elvtárs alázatosan engedelmességet az egyházakat tüzzel-vassal pusztító, Moszkva-lakáj Rákosi Mátyásnak.

A tudós, marxista matematikus lelkesen magyarázza Amszterdamban *imperialista* filozófus vitapartnerének: „Ha meglátogatna bennünket, látná, hogy nálunk teljes a szabadság intellektuális téren is, vitatkozás útján győzik meg egymást az emberek, ha úgy látják, a másíknak helytelen az álláspontja.”

Íme, a marxista gondolkodás torz, mindig erőszakba torkolló, emberi használatra alkalmatlan alapállása: a másíknak soha nem *más*, hanem mindig *helytelen* álláspontja van.

Próbálom elhinni: 1948 nyarán Kalmár László professzor úr *hitte*, amit mond – és nemcsak *mondta*. Vakságának ez lehet egyetlen mentsége.

Költői kérdés: van mentség arra, ha okos emberek nagyon korszínű – Kölcsey Ferenc úgy mondta, írta: *korkegyenc* – politikai álruhát, maszkot, védőruhát öltenek?

Déry Tibor 1948-ban Szegeden ünnepelte a *felszabadulás* ünnepét. „Ez a nap nekem személy szerint is ünnepem, mert háromszoros felszabadulásom köszönhetem neki: felszabadultam mint ennek az országnak a polgára, felszabadultam mint író, s majd harminc évi külső és belső emigráció után felszabadultam mint kommunista. Soha el nem múló hálát és hűséget érzek ezért a Szovjetunió iránt.”

Déry Tibor számára a *múlt*, az 1945 előtti évtizedek: *ritka boldogtalan kor*. Rettegve gondol arra: egy harmadik, a *reakció*sok által kívánt, szorgalmazott, kiobbantott világháború szenvedéseit, embertelenségét, pusztítását sem az ország, sem az emberiség nem lenne képes túlélni. Babits Mihály 1935-ben írott *Békekiáltványát* idézi: „A mai háború nem otthonunk védelmét, hanem otthonunk áldozatul dobását jelenti. Éppen ezért hangos szóval ítéljük el azt is, aki a háborút vagy háborús érzületet nemzeti jelszavak szép köpenyébe takarja. Az új világháború nem nemzeti, hanem nemzetközi ügy: nemzetközi üzletcsoportok és érdekszövetségek harca. A szegény nemzetek csak mint áldozatok kerülnek bele. Aki a nemzet szent nevét keveri ezekbe az aljasságokba, s az emberiség ellen készülő merényletet nemzeti frazeológiával szépíti: a mi szemünkben nem lehet más, mint hazaáruló és nemzetgyalázó.”

Babits Mihály próféta: 1935-ben látta a jövőt.

Déry Tibor kommunista: 1948-ban *korszínűen* értelmezte a próféta látomását: „S csatlakozni szeretnék Babits hangjával, a magaméval, valamennyiünkével annak az egyetlenegy politikai hatalomnak a hangjához, amely ma egyedül áll ki a békéért, felszabadítónknak, a Szovjetunióknak a békeszavához.”

Pusztába kiáltott szó a próféták látomásos jai kiáltása: Babits Mihály *Békekiáltványa* csak 1945-ben jelent meg. Akkor már az emberiség túlélte a második világháborút, újra megcsonkítva, újra

gyarmatosítva Magyarország és a magyarok is. 1948-ban voltak, akik a harmadik világháború kitörésétől rettegtek. Voltak, akik a kommunisták érzelhetően erősödő rémuralmától iszonyodtak, és ha tehették, elmenekültek. Nagyon sokan az elszegényedéstől, hazájukhoz ragaszkodva, itthon-otthoni életüket őrizve mindennapi létük és szellemiségük megsemmisítésétől félték.

Hatéves voltam 1948-ban, az idő tájt a Szent Imre herceg úti általános iskola (egy évvel korábban még Szent Margit leányiskola) első osztályos tanulója. Az ábécé elsajátításával küszködtem, a harmadik világháború kitörésének lehetőségével nem foglalkoztam. Ma sem vonom kétségbe, hogy Déry Tibor 1948-ban őszintén rettegett, és valóságos veszélynek látta a harmadik világháború kitörését, az imperializmus és a szocializmus világháborús összecsapását, mindent és mindenkit pusztulásba sodró egymásnak feszülését. De újra és újra elolvasom *A béke és a háború kérdéséről* írott beszédének szövegét, és nem értem – vagy értem? –, miért idézi Babits Mihály prófeciáját megcsonkítva, meghamisítva. „Talán egy új világháborútól reméljük visszanyerni, amit az első elvett? Nincs magyar, aki ezt kívánná” – írta 1935-ben Babits Mihály, és így folytatja: „De jól tudjuk, hogy ez nem is lehetséges. Tudjuk, hogy a jövő háborújában nincs többé győzelem. A győző éppen úgy elbukik, mint a legyőzött. S Magyarország elbukhatik akkor is, ha szövetségei győznének. Sem az ellenség, sem a szövetséges nem lesz iránta kíméletes.”

Ezeket az 1935-ben még prófécia-, 1948-ban már valóságtartalmú, keserű mondatokat Déry Tibor nem idézi. A magyar író kommunista, a *helyes* marxista álláspontot képviseli: „Lehetetlen fel nem ismerni, hogy mindaz, ami ellen mi küzdünk, a faji elvakultság, a nacionalista gőg, a társadalmi elnyomás, a tőke kapzsisága, az tehát, amit politikai köznyelven ma fasizmusnak nevezünk, újra ökölbe szorítja kezét.”

Világ korlátoltjai, egyesüljete!

Üzenem Déry Tibornak odaát a *fasiszta* Bibó István történetét.

1956. november 4-én a már szovjet katonák által megszállt magyar Parlamentben Bibó István szobájában, íróasztalnál ült, és fogalmazta a Nagy Imre-kormány utolsó nyilatkozatát. Belép egy szovjet tiszt, érdeklődik: *Ki ez az ember?* Mondják: *miniszter*. A szovjet tiszt sarkon fordul, átmegy tájékozódni az épület másik szárnyába, ahol néhány, eddig lapító kommunista tanácskozik, s várja a fejleményeket. A Parlamentben jön-megy Majláth Jolán, Erdei Ferenc felesége, aki ebben a helyzetben még nem tudja eldönteni, melyik oldalra kell állnia. Fér-

je, Erdei Ferenc hajdan parasztpárti politikus volt, aztán kommunista miniszter lett, most éppen miniszterelnök-helyettes Nagy Imre kormányában; előző este Maléter Pál honvédelmi miniszter társágában Tökölre ment tárgyalni a szovjet vezérkarral, de még nem érkezett vissza, és sejtethető, hogy egyhamar nem is fog visszatérni, hisz már a Parlament épületében is szovjet katonák dirigálnak.

A szovjet tiszt érdeklődik: *Ki az a Bibó István?* Majláth Jolán válaszol: *A Nagy Imre-kormány állam-minisztere.*

Szóval fasiszta! – mondja a szovjet tiszt. *Nem!* – válaszol riadtan Majláth Jolán. *Kommunista?* – kérdezi a tiszt. *Nem* – állítja határozottan Majláth Jolán. *Fasiszta!* – zárja le a vitát a szovjet katonatiszt.

Tehát mindenki, aki a kommunistákkal nem ért egyet, azaz *más*, tehát nem a *helyes* (az *egyetlen* helyes!) álláspontot képviseli, az világháborús uszító, fasiszta. Déry Tibor szerint 1948-ban a szocializmust, tehát a világbékét veszélyeztető sötét ármány, emberiségellenes ideológia az újraéledő fasizmus: „A haza féltése nyilvánvalóan jogos és természetes érzés, de a hazafiúi aggodalom ürügyén ma már mindenféle új nacionalizmusok keletkeznek.”

Magyarországon, 1948. szeptember–októberében a *patrióta többség* (a „nacionalisták”) a hazáját féltette, a *kommunista kisebbség* (az internacionalisták) a szocializmust.

A kommunista Déry Tibornak 1957-ben, amikor elvtársai néhány évre börtönbe zárták, cellamagányában volt ideje azon töprengeni: miért volt vak 1948-ban, miért gondolta, hitte, vallotta az egyetlen helyes, tudományos világnézetnek a marxista tévtanokat.

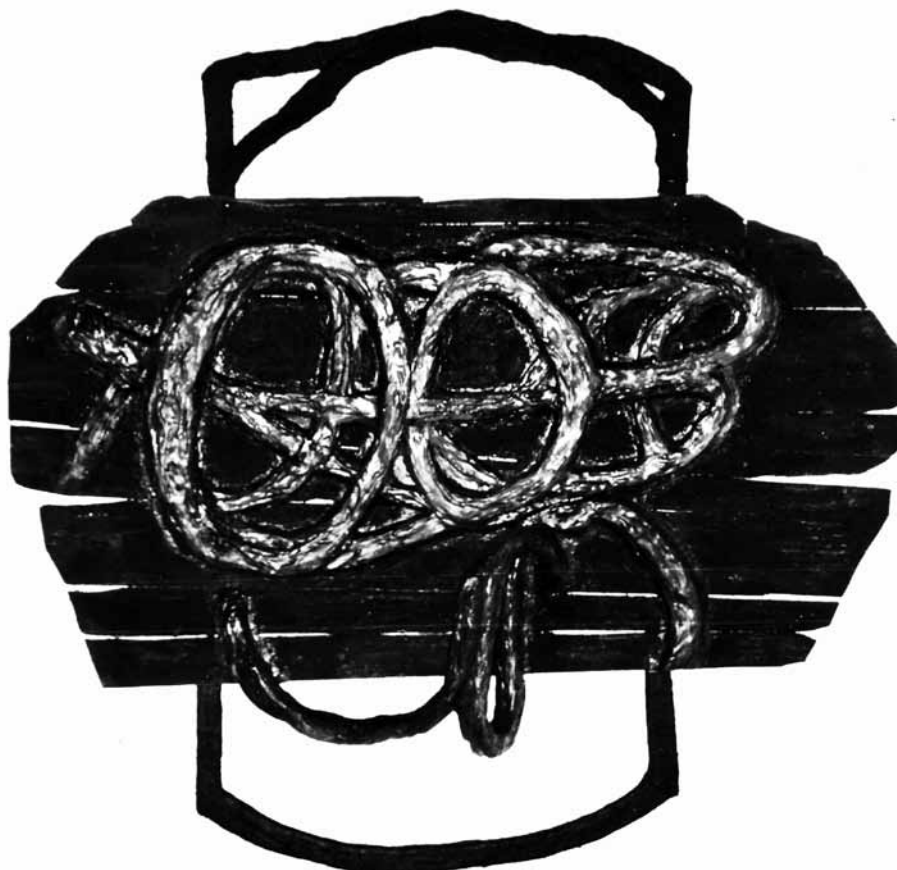
A harmadik világháború – Istennek hála! – elmaradt.

A próféta Babits Mihály keserű jóslata Magyarországról beteljesedett: „Sem az ellenség, sem a szövetséges nem lesz iránta kímélettel.”

A politikai hatalmat csalással, erőszakkal, erkölcsstelen ügyeskedéssel elbitorló kommunista kisebbség sem volt az: Moszkva rabszolgájává alázta Magyarországot, rab néppé nyomorította a magyarokat.

A patrióta többség összeszorított fogakkal, lehajtott fejjel túrt, várt, reménykedett – 1956. október 23-ig.

És azután még harminchárom évig.





NAGY ÁRPÁD PIKA, Elődök 3., 1993–96 k.;
Látomás 1., 1991





NAGY ÁRPÁD PIKA, Képlékeny tér 3., 1991;
Roncs 4. (Jacuzzi-rajz), 1997

